

KALBINĖS NUOSTATOS IR KALBINIS ELGESYS:

KIENO POVEIKIS STIPRESNIS?

TARPTAUTINIO ĮVAIKINIMO SITUACIJOS TYRIMAS IR SĄSAJOS SU EMIGRACIJA

Santrauka

Kalbinės nuostatos laikomos svarbiu kalbos išlaikymo veiksniu, nes jos daro įtaką kalbiniam elgesiui. Straipsnyje analizuojamos kalbinės nuostatos tarptautinio įvaikinimo atveju. Tai suteikia galimybę kognityvinį ir jausminį kalbinių nuostatų komponentus atsieti nuo elgesio komponento, nes tėviai vaikų gimtosios kalbos nemoka. Tiriama tėvių italų, įvaikinusių vaikus iš Lietuvos, sociolingvistinės apklausos duomenys. Respondentai – 74 šeimos, pateikusios informaciją apie 117 iš Lietuvos įvaikintų įvairaus amžiaus vaikų, kurių didžiausia dalis buvo vyresni nei penkerių metų, taigi mokėję gimtąją kalbą. Apie pusę vaikų gimtąja kalba buvo įgiję raštingumo pradmenis. Du trečdaliai vaikų įvaikinti kartu su bent vienu broliu ar seserimi.

Straipsnyje analizuojama, kaip tėvių kalbinės nuostatos ir kalbinė praktika (užsienio kalbų mokėjimas ir vartojimas) susiję su jų pastangomis palaikyti ryšį su Lietuva ar lietuvių kalba. Rezultatai rodo, kad šeimos, kuriose bent vienas iš tėvių moka ir vartoja bent vieną užsienio kalbą, yra labiau linkusios imtis iniciatyvos tokius ryšius palaikyti. Tačiau dėl įvaikintų vaikų patirtos psichologinės traumos (palikimo) tai kartais nukeliama vėlesniam laikui, vaiko psichologinės gerovės labui.

Kitas aptartas aspektas – kiek lietuvių kalbos išlaikoma tarp brolių ir seserų. Duomenys rodo, kad tik trijų vyresnių vaikų (apie 10 metų) grupėse lietuvių kalba šnekamasi tarpusavyje ilgiau nei porą mėnesių nuo atvykimo į naujojo gyvenimo šalį. Dviejų kartu įvaikintų brolių ar

JOGILĖ TERESA RAMONAITĖ

seserų grupėse ilgesnio lietuvių kalbos išlaikymo nepastebėta. Kai pašnekovų gimtąja kalba šeimoje nėra, tėviai deda pastangas palaikyti bent kokį ryšį su Lietuva, lietuviais ar lietuvių kalba. Pavyzdžiui, jie susisiekia su vietos lietuvių bendruomenėmis arba kalba su vaikais apie Lietuvą. Atvirieji apklausos klausimai atskleidžia ypač teigiamas tėvų nuostatas Lietuvos atžvilgiu, šią šalį jie laiko ypač svarbia kaip savo vaikų gimtąjį kraštą.

Nepaisant tokių teigiamų tėvų kalbinių nuostatų, vaikai lietuvių kalbos neišlaiko. Tai labai akivaizdžiai parodo, kaip kognityvieji ir jausminiai kalbinių nuostatų komponentai, kad ir kokie stiprūs jie būtų, atskirti nuo elgesio komponento (ta kalba su vaikais nekalbama) lemia kalbos praradimą per tokį trumpą laiką kaip vieneri metai. Aprašytos situacijos turi panašumų su kai kuriomis emigracijoje gyvenančių lietuvių kalbinėmis situacijomis. Nuo jų skiriasi tuo, kad emigravę lietuviai gebėjimą kalbėti su vaikais gimtąja kalba turi, bet kartais to daryti nenori arba nustoja stengtis.

ESMINIAI ŽODŽIAI: kalbinės nuostatos, lietuvių kalbos išlaikymas, tarptautinis įvaikinimas, kalbinis elgesys.

JOGILĖ TERESA RAMONAITĖ

Lietuvių kalbos institutas

Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius

jogile-teresa.ramonaite@lki.lt